

הקורמורן הגמד בישראל 2022

אוכלוסיית הקורמורן הגמד, *Phalacrocorax pygmeus*, עברה שינויים מהירים וחדים בישראל ב- 70 השנים האחרונות: הכחדה, היעדרות למשך 15 שנה, חזרה מהירה לחריפה וקינון, שינויים בתפוצה וקונפליקט עם ענף המדגה.

להלן רקע, מאפייני האוכלוסייה ב-2022 ונתוני ממשק.

מימין: קורמורן גמד צעיר (צילום: מהרשת); קורמורנים גמדים בירמור (צילום: ג'ורג' נורקין)

גודל אוכלוסייה בישראל בעבר: עד שנות ה-30 הקורמורן הגמד קינן (עשרות זוגות) וחרף בישראל במספרים גדולים, בעיקר בעמק החולה. יבוש החולה בשנות ה-50, והירי הנרחב בבריכות הדגים (שם ניזונו הקורמורנים באין אזורים לחים אחרים) הביא לקריסת האוכלוסייה בישראל. בשנות ה-60 וה-70 נרשמו רק כ-10 תצפיות על קורמורן גמד החורף בצפון הארץ. החל משנות ה-80 חלה התאוששות הדרגתית, וב-1992 נצפו עשרות פרטים מצפון לאפיקים ובחופי הכינרת, ותועד הקינון הראשון מאז שנות ה-50.

נתונים מפורטים לגבי קינון קורמורן גמד נאספו בין השנים 1998-2001. מנתונים אלו עולה שחלה עליה במספר הקינים במקביל לעליה במספר מושבות הקינון. גם מנתוני ספירות חודשיות של אוכלוסיית הקורמורן הגמד בישראל עולה כי גודל האוכלוסייה נמצא במגמת עליה, וכי בעמקים הצפוניים (החולה, בית שאן וזבולון) האוכלוסייה המקייצת גדולה מהאוכלוסייה החורפת (הפוך מהמצב בשנות ה-80 וה-90). מאז 2009 מתקיימת ספירה ארצית בקיץ, בתקופת תום הקינון, וכיום אוכלוסיית הקורמורן הגמד מונה בתום עונת הקינון אלפי פרטים, אשר חלקם נשארים לחרוף בישראל.

סטטוס בישראל: בשנת 2017 יצא הקורמורן הגמד מהרשימה האדומה של עופות מקננים בישראל, והסטטוס שלו השתנה מ"רגיש" (Vulnerable) ל-"לא בסיכון" (Least Concern). שינוי זה הוא ביטוי לעליה בגודל האוכלוסייה המקננת בישראל, וכן להגדלת תפוצתה אל אזור החוף.

פעולות ממשק: בעקבות העלייה בגודל אוכלוסיית הקורמורן הגמד נוצר קונפליקט עם ענף המדגה, עיקר הנזק למדגה מתמקד בתקופת הקינון, אז הבריכות מאוכלסות בדגיגים.

בחורף 2000/1999 התבצעה הטרדת קורמורנים גמדים בעמק בית שאן על מנת לגרום לפרטים לעזוב את מדגי העמק ולעבור ללון באזור הכינרת. בשל פעולה זו קורמורנים רבים עברו לקנן במושבת האון, והיקף הקינון בעמק בית שאן ירד במקביל. מאז נמשך ממשק ההטרדה בעמק המעיינות, בדגש על מניעת קינון קורמורן גמד באזור זה.

גידול באוכלוסיית הקורמורן הגמד באזור החוף, התבססות מושבת קינון בחוף כרמל, לצד הוצאת המין מהספר האדום, שימשו כבסיס להחלטה לשלב ממשק דילול באזור חוף כרמל והשרון. היתרי ירי ניתנים בשטח בריכות הדגים (לא בשמורות טבע) באזור זה בלבד- הזורע, חוף כרמל ועמק חפר.

הערכת גודל אוכלוסיית הקורמורן הגמד בישראל

בכל שנה נאמד גודל האוכלוסייה בישראל, בעזרת ספירה ארצית שמתקיימת באמצע חודש אוגוסט. הספירה משקפת את גודל האוכלוסייה המקסימאלי, כולל הפרטים המקננים והצעירים מאותה השנה. מספירות חודשיות בעבר נמצא כי אמצע אוגוסט הוא המועד בו נצפה המספר המקסימאלי של קורמורנים גמדים בכל שנה- לאחר פריחת הגוזלים, ולפני עזיבת הסתיו.

ברוב האתרים הקורמורנים נספרים בשעות הבוקר באתרי שיחור המזון- בשמורות הטבע, בבריכות הדגים ובכינרת (בעזרת סירה). הקורמורנים בחוף כרמל ובעמק חפר נספרים ביציאה מהלינה.

קורמורנים גמדים בישראל 2022

קינון קורמורנים גמדים חל השנה ב-9 אתרי קינון ב-6 אזורים (מפה 1):

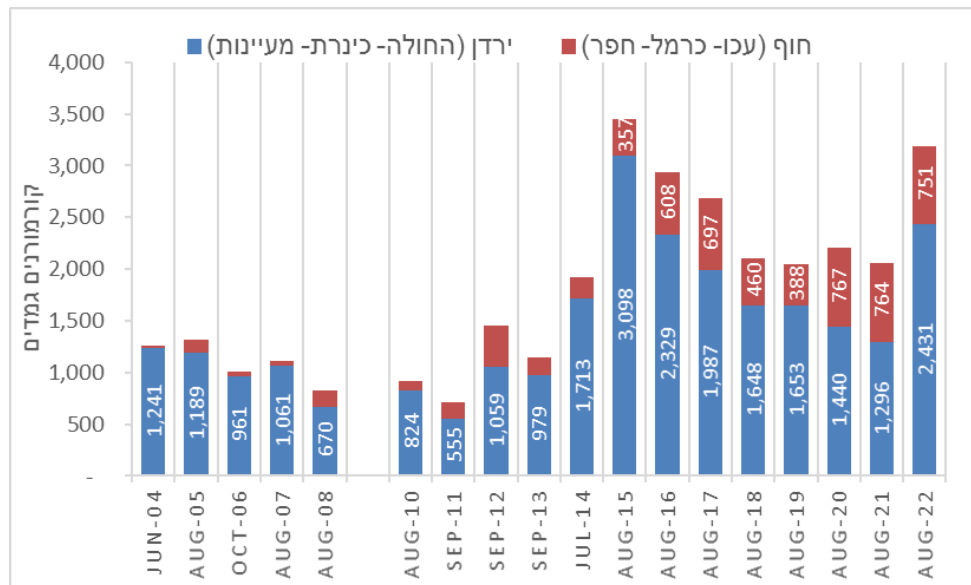
גליל עליון (נחל זהב בקרית שמונה), גולן (מאגר בוטמיה), כינרת (צמח, האון, גינוסר והמג'רסה), עכו (מורד הנעמן), חוף כרמל (בריכות מעין צבי) ועמק חפר (שמורת ביצת זיתא).

קשה לאמוד מספר הקינים במושבות, בפרט שבחלק מהאתרים הקינון חל בשני מחזורים. עדות עקיפה להצלחת הקינון ופריחת צעירים בתום העונה מתקבלת מהספירות הארציות, אשר משקפות את גודל האוכלוסייה המקסימאלי (לאחר תום הקינון).

מפה 1: נקודות בהן נצפתה נוכחות קורמורנים גמדים בספירה הארצית, ושמות מושבות קינון בהן קינן קורמורן גמד בקיץ 2022

גודל אוכלוסייה: ב-15/8/2022 נספרו **3,182** קורמורנים גמדים בישראל. פירוט התצפיות בטבלה בנספח.

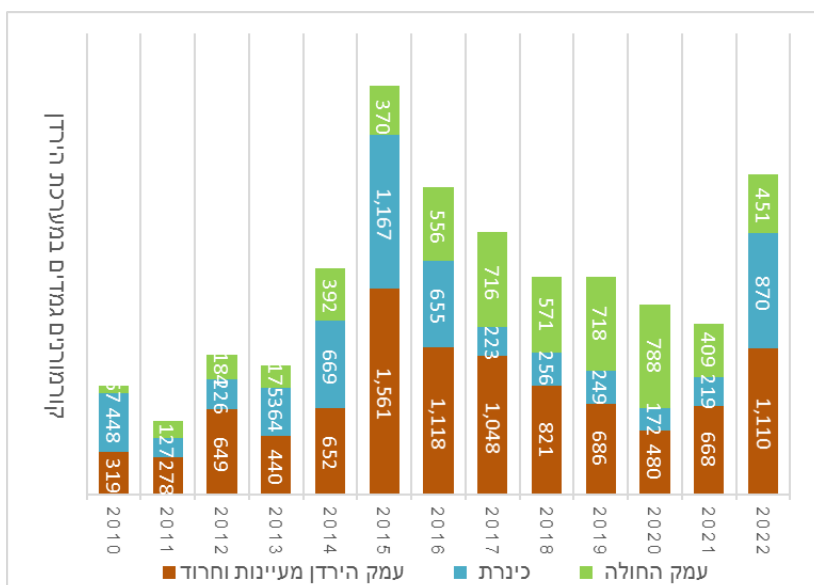
ניתן לחלק את האוכלוסייה בארץ לשניים: אוכלוסיית אזור הירדן (עמק החולה, כינרת, הגולן ועמקים מזרחיים), ואוכלוסיית אזור החוף (עכו, מאגר אשכול, חוף כרמל ועמק חפר). מספר הקורמורנים שנצפו באזור החוף (עמודה אדומה באיור 1) דומה לשנים קודמות, ואילו מספרם לאורך מערכת הירדן כפול משנה שעברה (עמודה כחולה).

איור 1: גודל אוכלוסייה מקסימלי בישראל, שנים 2004-2022, בחלוקה לאזור החוף (אדום) וירדן (כחול).

קורמורנים במערכת הירדן: רוב קינון הקורמורן הגמד בישראל חל באזור זה, ובעיקר בכינרת. השנה היו פעילות 4 מושבות קינון בכינרת, ולראשונה מאז 2008, פעילה מושבת קינון באזור הבטיחה (מג'רסה).

בתום הקינון חל פיזור בתחום מערכת הירדן, ככל הנראה בהתאם להיצע המזון. בספירת 2022 נצפו בכינרת כ-870 קורמורנים (איור 2 עמודה כחולה), פי 4 משנה קודמת; בעמק החולה נצפו 451 (בדומה לשנה שעברה, עמודה ירוקה), שהם פרטים שהגיעו מהכינרת עם תום הקינון בתוספת לאלו שקיננו בקרית שמונה; בעמקים מדרום לכינרת נצפו כ-1,110 קורמורנים (פי 1.6 משנה שעברה, עמודה חומה).

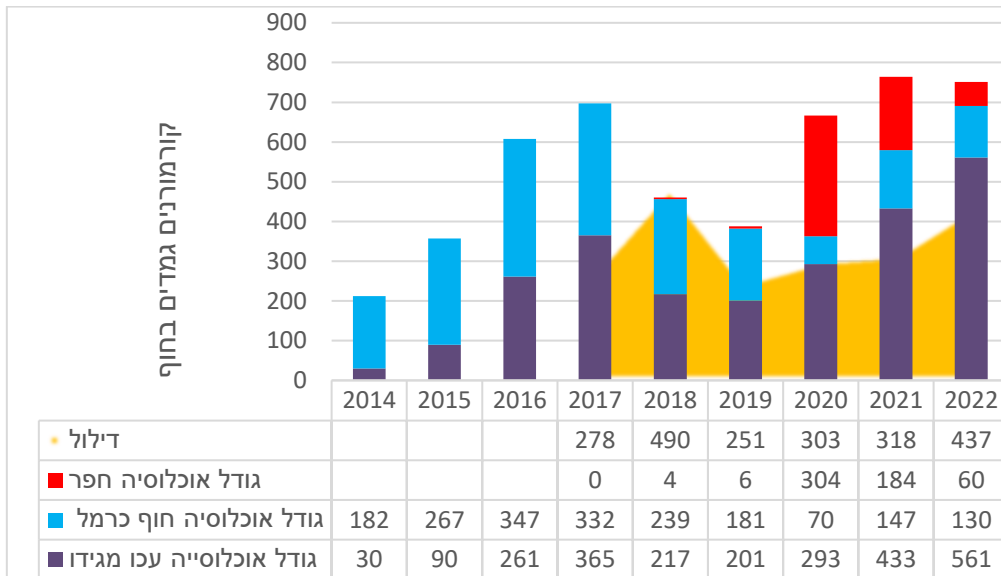
ניתן לשער כי העליה במספר הקורמורנים באזור הירדן היא תוצאה של שיפור הכינרת כבית גידול עבור אוכלי דגים, עם התייצבות המפלס הגבוה בשנים האחרונות.

איור 2: גודל אוכלוסיית קורמורן גמד במערכת הירדן, עם תום עונת הקינון, שנים 2010-2022 בחלוקה לעמק החולה, כינרת ועמקים מדרום לכינרת.

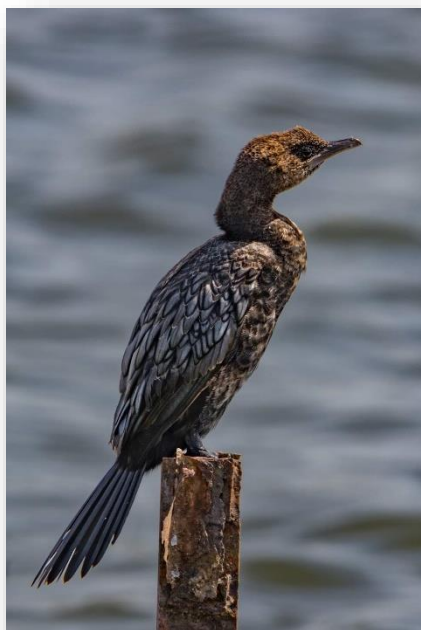
קורמורנים באזור החוף מרוכזים בחוף כרמל, בעמק חפר ובעכו. פרטים במגידו ומאגר אשכול קשורים ככל הנראה לאוכלוסיית החוף מצפון ומדרום. בתחום זה התקיימו 3 מושבות קינון (חוף כרמל, עמק חפר ועכו).

מספר הפרטים בתחום החוף דומה לשנתיים קודמות (איור 3).

ממשק הדילול בבריכות חוף כרמל חל באופן רציף מאז 2017, ומתקיים בעיקר מחוץ לעונת הקינון (כ-80% בחודשים ינואר-מאי).

איור 3: גודל אוכלוסייה בחוף כרמל (עמודה כחולה), בעמק חפר (עמודה אדומה) בעכו ומגידו (עמודה סגולה), ונתוני דילול קורמורנים במדגי החוף (במהלך 12 החודשים שבין הספירות, שטח כתום), 2014-2022.

סיכום

שיפור הכינרת כבית גידול טבעי תרם ככל הנראה לעליה בהיקף הקינון בכינרת, לעליה חדה במספר הקורמורנים השוהים בה לאחר הקינון, ולעליה גם במספר הקורמורנים ה"מדלגים" למדגים מדרום לכינרת בתום הקינון.

באזור החוף נראה כי האוכלוסייה יציבה. מוצע להמשיך בממשק הדילול תוך מעקב, לצורך בחינה מחודשת בעתיד.

נספח: פירוט ספירת קורמורנים גמדים אוגוסט 2022

הערות	סופרים	קורמורנים גמדים	אתר	אזור
	מוהנא נאסר	114	מדגה דן בית	החולה
	הדס כהנר	1	בריכות להבות הבשן	
	הדס כהנר	212	מדגה משגברעם	
	יורם מלכה	124	שמורת החולה	
	יפעת ארצי, תמי קרן, איליה קשקרב, עומר טלקר, עמיר בלבן	821		כינרת
	אוריה וזאנה, רחלי חזי	49	מאגר בוטמיה	גולן
	ג'ורג' נורקין	46	מדגה מבוא חמה	עמקים
הספירה החלה שעה מאוחר מבשנים קודמות, על מנת למנוע ספירה כפולה של פרטים היוצאים מהכינרת בבוקר לעמק המעיינות	רועי פדרמן, ניב בשור, רזיה זהבי	158	מדגה גשר	
	רועי פדרמן, ניב בשור, רזיה זהבי	240	מדגה נווה אור	
	נמרוד להב, מרים פרוינד	114	מדגה מעוז חיים, נווה איתן, הזור	
	אוהד הצופה, אורי אביטל	334	מדגה כפר רופין	
	דותן רותם, איל חפץ	54	מדגה טירת צבי ועין הנציב	
	לירון טל	164	מדגה ניר דוד, תל יוסף, מירב, קנטרה	
	לינה בסבך המערבי	מיסאו אלאמניה	430	עין אפק
נספר בצהריים ולכן הופחתה כפילות משוערת עם ספירת הבוקר בעין אפק	גיא שריג	50	מדגה לוחמי הגטאות	עכו ומגידו
	שמעון להט	5	מדגה כפר מסריק	
	שמעון להט	15	מדגה עין המפרץ	
	ירון פיטובסקי	52	מאגר אשכול	
	ברק ברכיאל	9	מדגה הזורע	
ספירת יציאה מלינות. ככל הנראה ספירת חסר בשל פיזור הלינות.	יונתן הראל, רועי רבין, יונתן לוי	130	עינות תמסח ומדגה מעיין צבי	חוף
ספירת יציאה מלינה	אופיר בירקנשטיין, יונתן בארי, ברוך תמם, הראל בז, הילה מרקו, נדב גנות	57	ביצת זיתא	
	יונתן סבלסקי	3	ירקון	